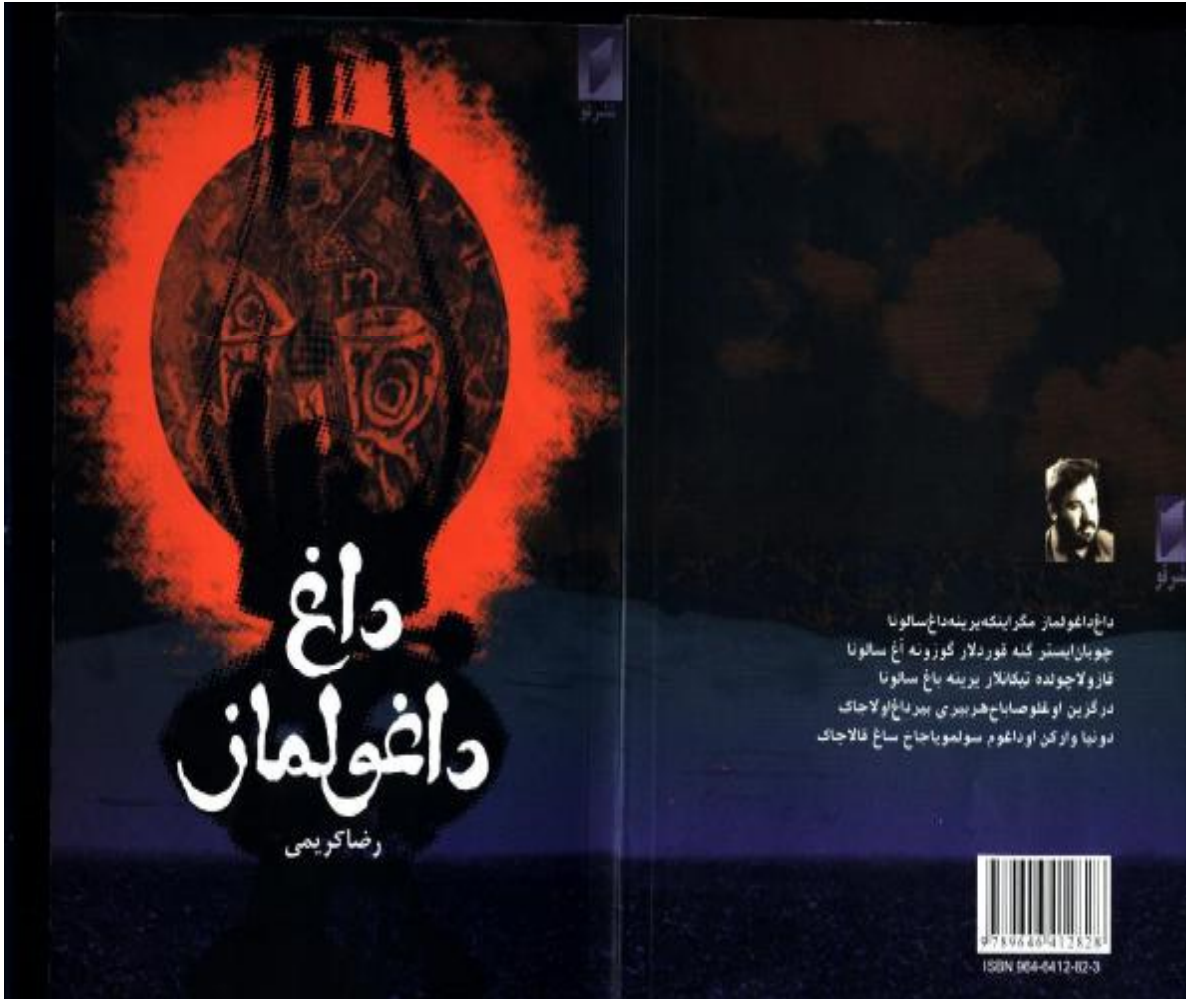

«داغ داغولماز!»

رضا کریمی - قروه درجزین - همدان - آذربایجان

کیم، گۆزه ل رسم-و روسومین داشونو بیردن آتار ؟
باها مینسی تله سیب آششاقو قیمتده ساتار ؟
کتیریپ تورکی دیله آیره دانشماغی قاتار ؟

کیتاب موشخصصاتی :
کیتاب آدی : داغ داغولماز
یابین ائوی : نشر قو - تهران (بیرینجی چاپ - 1382 گونش ایلی)
صحیفه سایبی : 80 صحیفه

یادداشت ناشر

سی و چهار سال پیش یعنی در سال 1347 در ماه شهریور ذوق ، احساس، ادب و طبع ، هدیه ای دوباره از آفرینش دریافت. کودکی به حجم تخیل در آغوش تاریخ قنذاق شد و در گهواره زمین آرام گرفت. نامش را "رضا" نهادند که رضامند از زمین و زمان نیست. شاید مادرش آهنگ شعر را با زمزمه و لالایی به جان فرزندش ریخت و طفل دبستان روستای زادگاهش "دهلق" [روستای دهلق (دهله) از توابع بخش "قروه" درجین شهرستان "رزن" استان همدان است] نمود . دوره راهنمایی را در آموزشگاه دکتر علی شریعتی قروه [قروه درجین] گذراند. در حین تحصیل دوره راهنمایی آتش به جان افتاد و درد به دوش . دردی به سنگینی کوه، به وسعت شعر و شعور، به قدمت انسان .

دوره دبیرستان با دبیرستان شهید بهشتی قروه درجین آغاز شد و به پایان نرسید. اواسط سال با شرکت در امتحان ورودی وارد دانشسرای مقدماتی سردرود (دمق) [از توابع شهرستان رزن] شد . بعد از طی دوره ، آموزگار مدارس روستاهای شهرستان رزن شد . در طول خدمت جهت ادامه تحصیل از شهر همدان جواز دبیری را اخذ کرد . او هم اکنون دبیر دبیرستانهای منطقه قروه درجین از توابع [شهرستان رزن] استان همدان است .

از "رضا کریمی" اشعار زیادی در نشریات به چاپ رسیده است. مجموعه حاضر منظومه بلند ترکی از اوست که با عنوان "داغ داغولماز" تقدیم هموطنان عزیز می گردد . توفیق، نشاط و رضایت مدام او را آرزومندیم .

سخنی در مورد منظومه " داغ داغولماز "

آواهای سرزمین مادری ام
(با تلخیص)

نوشته : جلیل اکبری صحت

... این نوشته بنا بود در باره اهمیت این کتاب [منظومه "داغ داغولماز"] نوشته شود ؛ در باره مفاهیم بومی ، گریز شاعر از بیان کلاسیک کلمات و روی آوردن به تلفظ محلی . در شهر ما - رزن - زبان ترکی متاسفانه ، "زبان سواد" نبوده و آثاری که بر جای مانده بسیار کم است (اگر ناچیز نباشد) ، که از همه آنها ، شاعر در جای خود نام برده است .

"رضا کریمی" معلمی است که سادگی زبانش و رفتارش، گواه صادق صداقت زلال اوست و این اثر برای من - و شاید همسالان من - که به اجبار از ماوای خود کوچیده اند و هر روز ساعتها با رؤیای خویش در آن سرزمین قدم می زنند، شهد شیرین زیستن است .

این اثر ستایشی عاشقانه از بومی است، که زندگی با تمام ظرفیتش در آن جریان داشته و کم و بیش اکنون نیز چنین است . این اثر ، آواز سوزناک شاعری است که به همه سنگریزه های کوه روستای "شاهنجرین" ["چانگرین"] پناه می برد و می گوید که کوه ما تا وقتی فرزندان "درگزین" (درجین)، فرزندان همه آن روستاهایی که صبح را با دیدن کوه "چانگرین" آغاز کرده اند ، هرگز از بین نخواهد رفت ، حتی اگر نام جعلی "سیمان هگمتان" را بر سنگریزه های آن ثبت کنند ! .

و چه زمانه بدی است وقتی کوهت را ذره ذره آب می کنند ! و به نام دیگری می فروشد و بر سینه دشت رزان خراش می کشند و نگاه نمی کنند ؛ و اگر نگاه می کنند ، "نمی بینند" که صاحبان این اسطوره ها چه کسانی بودند ! و برخوان چه مردمان نجیبی نشسته اند که تکه نانی دارند، سر سوزن ذوقی و صورتی سرخ

دیر شد . کمی بیشتر از حد معمول به طول انجامید . انتشار مجموعه "داغ داغولماز" بیش از هر چیزی نیازمند عشق بود و این ذره ذره شکل گرفت . شاعر ، سروده بود اما کار که فقط دست شاعر نیست . شاعر پیچیدگی های خاص خودش را - در ایران - دارد ؛ پیچیدگی هایی بیپرده که گاهی به درد نوشتن هم نمی خورد ! .

اما اکنون تا آخرین نفست که در درگزین به "ترکی" تکلم می کند صدای شاعر را خواهد شنید و شاید کسی چه می داند که در این وانفسای جهانی سازی و سیطره بی قاعده جهانی سازی چه بر سر "زبان" ها خواهد آمد ! و آیا به جز کوهی که خاکش را به توبره می کشند، کوه های دیگر، نغمه ای از "آشیقی" دلخسته خواهد شنید و کسی خواهد دانست جای این زمین - که اگر سلیقه ای باشد درختی سبز شده - کوهی بود !؟ آن وقت نسل بعد از ما به چه "زبان" سخن می گویند و چه حروفی را می شناسند؟! (امان از بیراهه های بی قاعده که هی پیش روی خیال پرپر می زنند و آن را به هر کورسویی می برند !) .

و صدای شاعر تا دیر وقت و تا سپیده دم و تا هر زمان که زندگی رسم خوشایندی باشد ادامه خواهد داشت . از اولین کسانی که صدای شاعر را شنیدند و پای شعرش نشستند، اکنون هم نفس صالحان هستند . در قبرهای آرام و گاه دور، یاد کسی در ذهنم چرخ می زند و بر قلم می نشیند . با "رضا" که حرف زدیم گفت که یادی به نیکی از او بکنم . اکنون مدتهاست که نامش با خاطره ها عجین است - اگر خدای ناکرده بدی داشت گم شده و خوبی هایش خاطره شده است - : مرحوم "ناصر موسوی منش" با کوله باری از رنج و عشق به سرزمین مادری اش . او این شانس را داشت که اولین باشد و دیگر کسی صدایی از دور نشنید که برای نی لبک تنهایی ، نوای غریبانه همسفری بخواند و او تنها رفت و در غربت آرام گرفت و من قبر نادیده اش را نشانه ای می بینم ...

« داغ داغولماز ! »

(1)

من و داغ و گئجه نی ، درد ، گرفتار ائله دی
اوچوموزده یوخودان قوزادو بیدار ائله دی
دیلده سیندیردی سوکوتی ، گۆزو آغلار ائله دی
دئدی : تکلیکلی من ، سیزلره درمان ائله رم
سن و داغ و گئجه نی ، آغرویا میهمان ائله رم

(2)

اوره گیم تنگه گلیب ، گزمه گه باغ آختارورام
خیال آتون قووورام آغشاما دیلده ن ، سالورام
گئجه لر پنجره دن اولدوزو گوئیده سایورام
بو گئجه قسمتیمیز زندگیمن سؤز سالاجاک
سحر اعلام ائلییه کیم اؤله جک ، کیم قالاجاک

(3)

ایسته رم من بو داغون (1) قصه سین آغاز ائلییه م
بیر قانات داغدان آلام ، دیلله ره پرواز ائلییه م
قان اوره گلر سؤزونی ، سن سؤوه ن آواز ائلییه م
داغدان ایککی گۆز آلام ، داغ کیمین ایران ه باخام
اوجا یئرده ، دایانام مهد- ی دلیرانه باخام

(4)

اوول هئج زاد یوخودو ، بیر کلمه سؤز وارودو
بیر کلام سؤزده خدایدو ، وارا وارلوق دارودو
یوخ ائشدمه زدی ائشدمه گده قولاغدان خوارودو
او سؤز ایسته ردی موخاطب تاپا ، واردان دانوشا
وار-و یوخدان ، یارادا ، دیل وئره یاردان دانوشا

(5)

چشمه قئینه ر یارولان یئردن آخر سؤز چالوشار
سووارار باغلارو اؤز قلبی سوسوزدان آلوشار
داغ دا تک قالسا ، بودار دونیادا ، بیرگون یورولار
اورگینده بیغیلان سؤزلر الینده اویولار
داغ چئکه ن تکلیگی داشلار چکه بیلمه ز یارولار

(6)

داغ ديبه ر : بولبول - ى عشقېم گولو بېرگون گۆره جك
داخى او تك قالا بېلمه ز ، قفسى سېندېره جك
عشق آلېنده آخورو باغلو قفسلر سېنه جك
زندگانلوغدا گرک بېر زادا بېز عاشېق اولاخ
كاروان اولمويا بېردن گېده ، بېز يئرده قالاخ

(7)

سو سنون چشمه لرېندن هايانا آخدو داغوم !
اۆلكه ميزده كېمى گۆردو ، كېمه چوخ باخدو داغوم !
گل منېم قلبېمه ، دونيا ايشى سولماخدو داغوم !
قوى گنه چشمه لرېندن ، سو آخا گول سو ايچه
اورگى تودقون اولان ، باغه گلّه غونچا بېچه

(8)

او آخان سو بولوت اولدى اوجالوب گددى گۆيه
ياقوشون وئردى ، عاشېقدن سوز ألوب گددى گۆيه
دونيانو گزدى دولاندى دولانوب گددى گۆيه
گوى بولوت ياقدى يئره ياغماغو اۆرگه ددى داغا
گۆز ياشون بېغدى گتېردى بېر اووچ سېدى داغا

(9)

سو جوشان چشمه سسېنده اوجا سس دوشدو چۆله
ائله بېر سس كى گۆيون اۆرده گېن انديردى گۆله
ديدى هممت ائله يون قويموياخ عاشېقلر اۆله
او سسى يئر ائشيدنده اورگى ذوق ائله دى
اوجا آغاچ يارادوب شادلوغونا شووق ائله دى

(10)

بېلمېرم هانسۇ باخۇشدا اوتو پروانه گۆره ر
ياندۇرار قۇل - قاناتېن شۇعله نى مردانه گۆره ر
قويمساختا اوتدا يانا بېزلىرى ديوانه گۆره ر
اۇ يانۇخ ديلدن اگر چىخسا اوتون اوتلو سۆزو
اوت سالار دونيايا قويماز قۇرويا ايككى گۆزو

(11)

هانسو مکتب باشارار اوغلانو فرهاد ائله سون
اوره گین درده سالوب ، عشق اووون آباد ائله سون
عشق الینده بوغولان ، پئیکری آزاد ائله سون
نه بیلیم عاشیق - ی دیوانه نییه داغدا قالوب
بو کیمین عشقیدی فرهادی بیله درده سالوب

(12)

بیلیمیرم هانسو زیاندا دایانوب سۆز دانوشام
اوت توتوب شؤعله چئکه م هانسو اوجاقدانوشام
هله ده یانقون اوره گلر گۆزونه ، من تانوشام
آی گۆروم یانقون اوره گلر ، اوره گیز شاد اولسون
شاد اولاندا اوره گیز ، بیر ده « رضا » (2) یاد اولسون

(13)

قوی فلک اوتلاسو من ، یانماقون اوستادی اولوم
"نمروذ" اوت وورسو یانوم ، "ایبراهوم" اولادی اولوم
"موسا" نون اوتدا پیشیرمیش ، ایسی ! فریادی اولوم
"آللاه" ون حق قاپوسوندا دیری قوربانى منه م
یا "محمد" (ص) دیلینین بیر صفه قورآنى منه م

(14)

داغدان ایلههام آلاو ، داغ منی حئیران ائلییب
گۆیو گۆیدن گتیریب ، یئرلره میهمان ائلییب
بیسواد اینسانا اوخماخلوقو آسان ائلییب
گۆیلر حقیقینده بشر یئککه بیر ایحسان ائله دی
درد - ی بی درمان امانتله درمان ائله دی

(15)

عظمت گۆز یارادار گۆرسنه خلقه تانونا
آزونان چوخ ، وارونان یوخ ، دوشه بیر-بیر جانونا
هر کیم ایسته ر هامودان ، تئز گیده "آلله" یانونا
وارلوقون حقندن آلا ، حقیقی دویونجا تانویا
دییه "آلله" داخی بسدی، منی آل اؤز یانونا

(16)

نه مه ، گوږدی داغ ، اوزون عیشقه گیرفتار ائله دی
داشو قووزاددو ، یئریندن اونو بیدار ائله دی
داشدا گئندی جانوو ، ایرانا ایثار ائله دی
یئری وار اینسان اوتورسون ، اوزونه فکر ائله سین
چوخ اوزاخ دوشمه سی حقندن ، "خودا" نو ذیکر ائله سین

(17)

نه اولار داغ دانوشا حق و حقیقت بیلینه
وئرمویا کؤهنه یالان هر کیم حقیقت دیلینه
آروداخ بیز بو توزو ، بلکه حقیقت سیلینه
ایسته رم داغ جوشا ، "الله" ، هامو یاندان دانوشا
"درگزین" دن (3) ، "همدان" دان ، "قاراقان" دان (4) دانوشا

(18)

من و داغ و گئجه بیر درده ، گیرفتار اولدوق
اوجوموز بیر دغه باخدوق یارا بیمار اولدوق
سیندیریب دیلده سوکوتی گوزو آغلار اولدوق
هاموسو بیر گئجه ده تکلیگی درمان ائله دیک
آپاروب دیلریمیز دیلدارا قوربان ائله دیک

(19)

نه گلیب باشیوه ، ای "داغ" اوره گین قان گوږوره م
داخی یوخدور رمقین ، جیسمیوی بی جان گوږوره م
یارالانموش بدنین ، باخماقا نالان گوږوره م
او گئچه ن گونلری ، خاطرده باخوب ، یاد ائله ریک
گلیب آرخاینا دوروب غملی دیلین شاد ائله ریک

(20)

سرنوشتی پوزولان ، دیلده قالان آدی داغوم
گوږمگه ناز گوژه لیم ، گرمه گه بیر چملی باغوم
دی گوږوم هانسو بازاردان سنه من فورصت آلوم
دی گئدیم "یازقویازان" خدمتینه عرض ائله ییم
ایلیشیم دامیننی خوش قلمین قرض ائله ییم

(21)

او گچه ن گونله ریمیز ، گچمیئب هئچ ، دیله قالب
أهو تک اؤده یاتوب دوزلاقو بیر یاده سالوب
سولدا مشغول ائلییوب ، ساغ یولو بیزلردن آلوب
قورخورام دردی دییه م دیله اؤرگلر سارالا
اوت توتوب گول آلوشا ، گوللر و گولدان قارالا

(22)

هانسو گۆز ، گۆردو ، سنی ، باخمادا چوخ بیلدی منه
چیخه ر افلاکه سسیم ، وقتی دیه ر ضربه سنه
توت الیمدن ، اوره گیم توتقون اولوب قانه گنه
بیر گلیم ال آپاروم ، قان اورگیندن سو ایچیم
قوی ایتیلدیم اوراغو آغشاماجک غوصصا بیچیم

(23)

هانسو غوصصا سنین او ، داش اوره گین قان ائله دی
گلدی آل قویدو داش اوسته ، اونو شان - شان ائله دی
عاقبت داش اؤویده بیخدی و ویران ائله دی
بیز دییه ردیک ، او داشوینان اؤویمیز کنده سالاک
بلکه پیس حادیته لردن ، باشاراک زینده قالاک

(24)

داخی موندان بویانا ، غملی چوپان ، بئش اوخوماز
ننه میز اؤده قالب قیش جورابوندان توخوماز
خالانون اوماج آشو ، ایچمگه اوچ گون سوووماز
گنه قلبیمده قدیم خاطیره لر ، زینده اولوب
بوغازوم بوغض ائلییوب ، آغلاماغا قلبی دولوب

(25)

بیرگون آغشام چاقو گئتدیم چۆله ، بولبول اوخودو
باهارویدو ، چۆل الینده أما بیر گول یوخودو
بیلیم من روزیگاردان ، یا او مندن توخودو
هئی منی چکدی دارا ، سؤکدی ازلدن توخودو
آخورو کسدی ایشین ، هئچ زاد ، الینده یوخودو

(26)

گوئی نییه گوئیده بیزی ساخلامادو ، سالدو یئره
اوجا یئردن بو سینیح بختیمیزی ، چالدو یئره
آی آمان بس نییه غوصصا هاموسو ، قالدو یئره
کیم بیزیم غوصصاموز ، الله ! بیز اوله نده بییه جک
بو بوغازدا ، بوغولان سۆزلری بیر - بیر دییه جک

(27)

گون باتاندا یورولار یئر ، اییاغ آسدا باقورار
دایانار داغ قاپوسوندا آیو ، گوئیدن چاقورار
گلمه سه آی کومه گه ، گون چیخانایچه قاقورار
هاچاغاچه ک ، خودایا ، یئر گۆزونو تیکسی گوئیه
یئر یامان حالدا داخی ، قویما گه نه قلبی دؤیه

(28)

آی داغوم ! غوصصالویام ، سن منی آل اؤز یانویا
من دیییم ، سن قولاق آس ، قانیمی قات اؤز قانویا
قاتوشوم سیمانویا قؤی داغولوم ایرانویا
قؤی غریب یئرده قالان قارداشو قارداش تانویا
آیرولق قؤی گنه بیر یولداشو یولداش تانویا

(29)

ای منیم غوصصالو داغیم ، قؤی اؤزوم دردین آلوم
سۆز سالوم ، "هفت بابا" دان (5) عیرفانو بیر یاده سالوم
دولانوم باشیوه پروانه کیمین ، دیلده قالوم
آز قالوب داغ کیمی من تکلیگی ایحساس ائلییه م
ایلیشم داش اتگیندن داشو حسساس ائلییه م

(30)

ای داغوم اوئما فلکدن ، فلکین رسمی بودور
بیرینین کاسه سی قاندور ، بیرینین جامی سودور
بیری دریایه ده گئدسه ، بیر ایاقدا قورودور
ای داغوم ! من ده سنینجک بو فلکدن توتوره م
اؤز - اؤزومدن قاچورام ، اؤز خودودومدا ایتیرم

(31)

دور داغوم آچ قوجاغون ، ایندی قوجاقلاشیب اۆله ک
روزگاردان دانوشاک عشقه بویاقلاشیب اۆله ک
بیر باشا یوخلامویاخ ، بیز ده اویاقلاشیب اۆله ک
عۆمروموز گئتدی اما معشوقا بیز چاتمادوک هئج
دونیانو گزدیک اما حئیف اونو بیز تاپمادوک هئج

(32)

داش قاپون مین دغه دؤگدوم ، بیر آل آچدی اوزومه
گۆز دویونجا گۆزلیم ، گلدی گۆروکدی گۆزومه
سۆز قحطلیک اولان ایل ، گۆی سوزو یاغدی سۆزومه
چوخدان ایسته ر اوره گیم ، بیر ده او سۆزدن دانوشام
اوت وورام سۆزلره ، سۆزلر اوجاقوندا یانوشام

(33)

"سه برادر" (6) آلوب اۆز اۆلکه میزی آرخاسونا
نه گۆزه ل جیلوه وئروب "درگزین"ین خوماسونا
"قوروه" (7) بازارى موزییندی "سوزه ن" (8) قالجاسونا
گتوروب خیردا اوشاخ قاری ننه ، "هاممارا" یا (9)
تیزدقرا تورو گیزلینجه ویره ر آند خودایا

(34)

"درگزین" باغلارو ایستر خاناسو (10) آخسو گنه
بند - ی فولادی سالانلار بولوتو شاخسو گنه
توپراق آستوندا یاتانلار اوجالوب باخسو گنه
گۆرسولر بندی سالان ایشلی جوانلار نجولوب
قورویوب باغدا آعاجلار ، سارالوب داردا سولوب

(35)

کیم دورار "دھله لی حئیدر" (11) قاباقوندا دایانا
ختم ائده غائله نی ، قویمویا دعوا اوزانا
بو نه سوزدور ، قورو اوتلاشماغونا یاشدا یانا
"درگزین" حوماسونون "حئیدر"ی ، قووت تاپاجاک
مردی نامردلر الیندن دالو گونده آلاجاک

(36)

ساغ اولا مرد كيشيلر سوفرالارو ، گنگ آچولا
"چانگرين" (12) داغو كيمين سوفراسى بير رنگ آچولا
ياغا گویده ن يئرہ گول غونچاسو شش دنگ آچولا
گلہ "بوقراط" - ی حکيم ، "بوقراطو" دان (13) گول آپارا
بلکہ درمان تاپا درده ، منی درده ن قوتارا

(37)

"درگزین" حوماسونون نججه مين ایل تاریخی وار
عیرفان ایستکلیسی بیر "موللاخوسئین" (14) عاریفی وار
شعر الیندن تاج آلان "فانی" (15) تکین شاعیری وار
آل آپارسا قله مه تکدیر "عوبئید زاکانی" (16)
نه گۆزه ل باخمادا تصویره چکوب اینسانی

(38)

"قاراقان" داغلارو سندن سؤرا چؤخ قان اوْتاجاق
او اوْراقدان دایانوب بؤش يئرہه چؤخ باخاجاق
بو یالان دونیا آلوو سالدو ، دؤشون اولدو اوْجاق
اوْجاقوینا یانان اوت آغ بولوتو ایسیسیداجاخ
آغ بولوت گویده شاخوب ، داغ دؤشونه سس سالاجاخ

(39)

هله ده "یددی بولاغ" دان (17) الیمی اوزمه میشه م
آبرو دوشمه م من ائلیمدن اوزاقا دؤزمه میشه م
دیرتاشوب دونیا الیندن الیمی بوزمه میشه م
آز قالوب "یددی بولاغ" دا شیرینیم ریشه وورا
گئنه "فرهاد" تاپولا ، "بیستون" ا تیشه وورا

(40)

ائل کؤچوب ، یوردو قالوب ، من ائلیمین کولباشویام
یئل الینده قوولان ، یئل قووانون قارداشویام
بوخ اوره گدن سو ایچه ن ایسته میره م چوخ یاشویام
"اثيرالدين عومانی" (18) بیرده منه شعر اوخویا
سؤز تاپا تورک ادبیاتینه ، اؤرنگ توخویا

(41)

"شیخ موقیم" (19) "درگزین" ین حوماسونو پریلییب
دولانوب هامو یئری هر یئره ساغلق چیلییب
قیدلیگین خوش نفسینه ن باشونا کول آلییب
ناخوشام من ، نه اولار بیرده گله پریلییه
آل چئکه دردیمه ، بو قلبیمه ساغلق چیلییه

(42)

آی ! "تیلیم خان" (20) گله داغدا سازونان سؤز دانوشا
دیل قاچا برکینه هر دیل یئرینه گؤز دانوشا
قلبی کؤزلندیره آندان ، قویا او کؤز دانوشا
دییه بیزده ن قاباق اینسانلارا ، کیمده ن اوخودو
اوندا هرزاد یوخودو ، آما اوره گله ر خوشودو

(43)

سؤوره م کان - ی شوچاعت "حاجی ستار" (21) تانونا
"علی چیت ساز" (22) دایانا اوت سالا دوشمن جانونا
دورا دوشمن قاباقوندا بویانا اؤز قانونا
صابادان هر شهیدین آدی گونونه ن چیخه جک
گنجه لر قامتینی گؤز قابوغوندا بیخه جک

(44)

قوی "اومیدی" (23) کیمی سربازه باخا گؤز گووه نه
قهرمان اوغلومو دونیا تانویا سؤز گووه نه
"سردرد" (24) بیر باخا اؤز توپراغونا یوز گووه نه
ای منیم قهرمانوم ، هرگون آدون یاد ائله رم
جومعه لر آغشامو گلله م روحوی شاد ائله رم

(45)

بیر آچا قیردیم ، اونو یوندوم و هممچ ائله دیم
قورخودان کنده گلنده یولومو کج ائله دیم
"غولام" ون هممجین اوتدوم ویرمه دی ، لچ ائله دیم
هممجیم باتمادو بیر یول دیدی تئزدی ، هایانا ؟
من دیدیم فرق ائله مز وور بویانا یا اوپانا

(46)

یغیله ک فیکر ائلییه ک بیر - بیرینه سایلامویاک
آغ بولوتلار یاغاجاک ، یولدا اییاق ساخلامویاک
ایسته ره م داد ائلییه م غوربه ته بئل باغلامویاک
چوخ دیدیم سؤوله دیگیم سؤزله ریمی ، تورکی یازام
قورخورام آغشام اولا ، چۆلده قالام یولدان آزام

(47)

آغ بولوتلار یورولار ، داغ دۆشونه سالما سالار
داغ دیسه یئر یوخوموز غملی بولوت هاردا قالار
یالوارار ، داغ اته گیننه ن ایلیشه ر ، موهله ت آلا
داخی یوخ فورسه تیمیز بیرده گنده ک کدده (25) قالاک
دایانوب حسرتینه ن کندیمیزی یاده سالاک

(48)

کیم یازوب آلاموزا زیندیگیده ، زیندان اولاک
دؤل کیمین هانسو طانابدا اوزاناک ، اوردا دولاک
لاقل ساخلا یون آل ، فصل - ی خزان اولسو ، سولاک
بو نه جور قایدادو کی فصل - ی باهار ، گول سارالا
اوت دوشه گول جانونا ، باغداکی گوللر قارالا

(49)

ذلی صیباد کیمی گوردو ، تله سین قوردو بیزه
هر نه داش تابدو فلک ، چهر ائله دی ووردو بیزه
دام - داشون قونشو کۆچوب ، کدده تاپوشدوردو بیزه
قونشو کۆچسه ، اؤوی قالسا ، اونو پای ، بایقوش آلا
نه بیلیر دام - داشو مردوم ، نه یامان گونده سالار

(50)

سنون آرخاینا چیخه ن گون گیدیپ "الوندّه" باتار
یئرسالوب "مککه یول" آسدوندا بابام ، دامدا یاتار
کیم ، گۆزه ل رسم و روسومین داشونو بیردن آتار
باها جینسی تله سیب آشاقو قیمه تده ساتار
گتیریب تورکی دیله آبرو دانوشماغی قاتار

(51)

آز قالوب "بایرام" اولا ، کدده نومورتا بویاروخ
چوققوشوب سینسه نومورتا ایاق اوسده ، سویاروخ
مگه کدلرده نومورتا اوینامادان دویاروخ
ننه بایراملوغوموز مجمعی لرده گتیری
نه قده ر طاملودو کندین او اگیرده ک فتیری

(52)

ایسترم بایرام اولاندا اوزومه پالتار آلام
گر قضا قویسا گنده م بیر گئجه "تتهران" دا قلام
چوخ غریب قالموشام الله دایانار عرشه نالام
ایلدن - آیدان دولانوب بیزلری بیر یاده سالون
سیز گلون لطف ائله یون ایکی گئجه بیزده قالون

(53)

یای اولوب خوردا اوشاقلار ، گئنه چایدا چیمه جک
نجمه کؤینه کلری ایسلانسا ، سیخیب تتر گئییه جک
بیر اتک آلمایا دریب چای کیناریندا بییه جک
گتوروب آلمایا "شوندن" (26) اولاغ اوسته ساتورو
او شیرین لهجه ، اوره گلرده محبیت تاپورو

(54)

یای اولوب کندیمیزین بوغدالارو درمه لیدی
ایلده بیرگون "وارا"دان (27) ، سوت آقایا گلمه لیدی
یتیشیب آشاغو باغلار اوزومی سَرمه لیدی
یورولوب کند اوشاغو ، سوفره باشوندا یوخلار
یوخو گؤرسه ، یوخودا هی دانوشار تومسوخلار

(55)

ای خدا! کنده اوشاقلار کتیلی پوردلامسون
اوره گی دؤیسی ولی سیر - سوموگون خوردلامسون
غم چؤپو خوردا اوشاقلار اوره گین قوردلامسون
هله چوخ تتردی اوشاقلار دایانا غوصصا یئییه
بو لیباسدا اولیاسدور کی گره ک هامو گئییه

(56)

خلق کیمین ، من نه اوشاغلوغدا اوشاغلوق ائله دیم
شانسومو چۆلده ایتیردیم ، نه جوانلوق ائله دیم
بیلیمیره م ، من فله که هاردا یامانلوق ائله دیم
بیر جوانلوق ایتیریب چۆلده دالویجا گزه ره م
تاپسام اؤز گۆوهه ریمی هر نه باشارسام بزه ره م

(57)

قوی گئنه کئنه اوشاغلار ، چۆیونه ن مرره چکه
اوینیویوب اؤز آداشینان قفه سه خرره چکه
قویمویا شخته گله ، باغ - باغاتا ارره چکه
بیر گلوب ، ایککی گلوب ، اوچ دغه ده اولسو سلام
سیزه قلیان گتیریب ، بیر قیچیم اوسته دورارام

(58)

آی گئنه اویناماقا بیر قیزیله پالچوخ اولما
پاققو - پاققو آچولوب دئقکه نه پالچوقدا دولما
قولاق آس پاققوسونا ، سس دولاجاک اینچه یولا
اویناماقدان دويا بیلمه ز ، هله قوی اویناسو چوخ
او شیرین اوینامالاردان گۆروره م هئج بیر یوخ

(59)

بیر میزان بش دنه داشغمچی داشون کیمدن آلاخ؟
جیزمه - پوزما یادا دوشسه ، سؤزونو هاردا سالماخ؟
دئقه لین ، قیرقیره نین اویناماقون هاردا تاپماخ؟
یادو خئیر اولسون اوشاغلوق قایدیب بیرده گله
ساخلویاک زیندیگیده قویمویاک او موفته گیده

(60)

بیر گلین کئنه اوشاغلوغلاریمیز یاد ائلییه ک
چۆپ مینیب یولدا قاچاک ، گۆگوموزی شاد ائلییه ک
قوش گۆتورساخ لیواغوندان ، قوشو آزاد ائلییه ک
قوشوموز قیشدا - سویوخدا کئزه له ر ، هاردا قالار؟
او سویوخدا کئزه له ن قوش ، اوشاغو فیکره سالار

(61)

گونلرین بیر گونو دامدا اوتوموشدوک هاموموز
شام چاقو، آی قبه لینده ن، ایشیغیدی داموموز
خان باجو تعریف ائله ردی کی گنج اولدو شاموموز
بیلمه دیم من، نمه دوشدی یادونا شام یئمه دی
سورادا من خبر آلدوم، منه بیر سؤز دئمه دی

(62)

تاپارام بیر نفر آله ساغو - سولدان تانویا
سرنوشتلر یازولاندا، آزو، بولدان تانویا
جووالا بوغدا دولاندا، آجو، توخدان تانویا
سرنوشت سوسدو، کوسوب یازغویازان یازماغونا
دایانوبدور عصایا غوصصا یئییه ر آزماغونا

(63)

گل گیده ک "قارا قیه" (28) کندینه بیز، آذر آیو
اوت سالاک یانسو اوجاقلار، پیشیره ک اوردا چایو
آتالار روحینی بیر شاد ائلییه ک دنیا پایو
سوواروب چیخسا شوخوملار، اونا قوربان کسه جک
دریسین تیکدوروب هرگون، گئنه قیشده گئییه جک

(64)

آند اولا خان ننه نین تئز آغاران آغ ساچونا
آنمون دیلدن اؤپه ن مئهر-ی محببت ماچونا
دایانوب عشق قاپوسوندا دورارام تا آچونا
قاپون آچسا بیر عؤمؤر عشق اؤوونه یئر سالارام
اوره گیمده آنموو بیر باشا من ساخالدارام

(65)

ننه جان! گل دوشه نیم ال - اییاغوندان من اؤپوم
یورغونام آچ قوجاغون، قوی قوجاغوندان من اؤپوم
قاناتوی آچ باشوما، قوی قاناتوینان من اؤپوم
بیر ساحات آل دیزین اوسته، منه لای - لای دئگینه ن
هرنمه وار اوره گینده، هاموسون سای دئگینه ن

(66)

بیر بو دنیا ، بیر او دنیا ، اتگینه ن دوتارام
آتما گۆزده ن منی ، من دونیانو گۆزده ن آتارام
سورونوب خوردا اوشاغلار کیمی ، گلله م چاتارام
آجو عؤمروم او شیرین ، خوش گونوموینه ن ، قاتارام
گلمه گین یاده سالوب ، خوش خییالوینان یاتارام

(67)

اؤلکه میزده ن چوخ اوزاخ سالدو منی ، چرخ - ی فلک
ائلده ن آبرو دوشه ن اولدوم ، گئنه قان اولدو اوره ک
یوللار اوسته دایانوب قاللوق اگه ر گلسه گۆره گ
تاقچادا عکسینه باخدوم ، بوگنجه تاب ائله دیم
او سینینخ عکسی گتیردیم ، نه گوزه ل قاب ائله دیم

(68)

او گۆزه ل توپیلارو توپیلار سییاغوندا سؤوه ره م
دایانوب گۆز قاباغوندا ، بگی دامدا گۆره رم
ساغ الینده نار ، آتوب دوشسه چای اوسته اؤوه رم
آغ آت اوستونده گیده ن ناز گۆزه له واردو سؤزوم
آز اوتان ، باخ یوخارو ، ناز گۆزوی گؤرسو گؤزوم

(69)

خوش او گونله ر کی اوره گلرده محبت چوخودو
قارنوموز کد چۆره گیندن گنجه - گوندوز توخودو
آتاموز سؤز دانوشاندا ، سؤزونه سؤز یوخودو
داخی بیر کیم دولانوب بیزلری بیر یاد ائله مه ز
ساز چالوب بئش اوخیوب ، قلبیمیزی شاد ائله مه ز

(70)

گونوموز ، قیش سویوغوندا ، بولوت آستا ، چابالار
گاهدان آغزون اوزادوب ، چادسا بولوتدان پارالار
دیش چالوب توتسا بولوتلار بدنندن ، یارالار
یارالانموش بولوتوم گۆیده دوروب ، آغلویاجاک
کیم چخیب ، گۆیده بولوتلار یاراسون باغلویاجاک

(71)

باشووی دوت یوخارو ، گۆر نه دومان دؤورون آلوب
بیر سوروش سرچه له رین ، قول - قنه تین هاردا سالوب
باغ سولوب ، بولبول - ی دیوانه گئنه داردا قالبوب
کیم گزیب ، باغدا ایتنه ن بولبولو داردا تاپاجاق
گول باغوندا ، دلی بولبوللارا چارداق سالاجاق

(72)

من دیمه زدیم سن اؤله ندن سورا سنسیز یاشویام
سرنوشته ن قاچا بیلیم ، قاچا بیلسه م ناشویام
گزدیریپ ترسه یانا ، کؤهنه دئییرمان (29) داشویام
عزیز الله ! بو دئییرمان هاچاقایچه ک گزه چه ک
دولانوب بختیمیزی ایکیکی داش آستا ازه چه ک

(73)

آختاروب دام - داشوموز ، کنده گیده نده باخارام
منی یاددان چرخادان دوستلارو ، کنده تاپارام
دانوشان یوخ دانوشام ، آز قالا سؤزده ن داشارام
دولانوب دار کوچه لرده ، قاپوموزدان گئچه رم
دانوشوب سؤز تاپا بیلسه م سؤزو سؤزده ن سئچه رم

(74)

سرنوشتی تاپا بیلمه م ، او یامان تاپماجادور
روزگاره باتا بیلمه م ، بویو داغدان اوجادور
دوزدو کی سیننیم اوشاغدور ، اما شانسونم قوجادور
"خسته قاسیم" (30) یورولاندا ، سازونو من آلام
سرگوده شتیم اوخورام ، دونیانو من آغلادارام

(75)

حئیف اولامرد کیشیلر ، کدلریمیزده قوجالوب
گوج اولوبدور قوجالوق ، مرد کیشیلرده ن باج آلوب
اوجا آغاج ییخیلیب ، ایندی تیکانلار اوجالوب
سارالوب گون ، آدو باتموش قوجالوق گلدی گئنه
قارا باقوش ، قاراگون "قارقو" سونو (31) چالدی گئنه

(76)

"صییاد اوغلو"، اوتوز آلتو گنجه سین داغدا قالار
دوشونوب : گزسه - دولانسا ، تارودان(32) ساغلو ق آلا
"خان عمی" کورسو قولوندا دایانار ، قارقو چالار
اوجالار قارقو سسی ، "خان ننه" نی فیکره سالار
ائشیکه گیدسه ، گله ممه ز ، یای و قیش اووده قالار

(77)

نه گۆزه ل قایدادو ، یلدا گنجه سی قاریوز اولار
او نه قاریوز کی سویوخدان یارولا ، بوم - بوز اولار
اوخویان ، بئش اوخویا ، سۆزلری یاقچو سۆز اولار
بوزلاموش قاریوزو ، هر کیم یئمه سه ، یاتموياچاک
بو سۆز آیدیندی : اگر یاتسا ، سحر تاپموياچاک

(78)

"خان ننه" بیر ناغیلی - من اوشاغویدوم - اوخودو
دئدی : « اوغلو قولاغ آس ! بیر وارودو ، بیر یوخودو »
گئنه دار اوسته اوتوردو ، اریشه ایش توخودو
من دیدیم : « "خان ننه" ! بس ، کیم واروموش ، کیم یوخوموش؟ »
سورا بیلدیم : او زامان ، وار ، یوخوموش ، یوخ ، چوخوموش

(79)

قیش اولاندا ، دایانوب گون قاباغوندا دوراروق
بیز بویوک چیلله ده ، قیرخ گون ، گونو گوندن سایاروق
او "چاهار - چار"دا ، "کوچوک قارداش"ا چوخ یالواراروق
"آهمن و بهمن" (33) اولاندا ، قاپونو قار آلاچاق
بایرام آغزو ، قری ده ن دیلده یامان سۆز قالاجاق

(80)

قیلیچین چکسه "قیلیچ داغ" (34) ، گئنه دوشمه ن قاجاق
مردی ، نامردلر آلیندن قوتاروب ، تئز آلاچاق
گون دوشوب کۆلگه دالویجا ، اونو دیلده ن سالاجاق
او "قیلیچ داغ"دا گزه ن قیشده جوانلار ، یاشاسون !
دوست گۆزونده گۆروکه ن ، دوشمه نه بئل باغلاماسون

(81)

آز سووور باشووه قار! ، قوی اوجا داغلار گوروکه
ساغ یولون یوخ خطری ، قوی گئنه ساغلار گوروکه
ده دومان گوز قباغون توتماسو ، باغلار گوروکه
نججه آیدور دومان آسدوندا قالب ، خوش گونوموز
قدرینی بیلیک اگر چیخسا ، چاتوب خوش گونوموز

(82)

خوش او گونلر ، کی اوره گده ن اورگه ، یول وارودور
سودوگوم یوللارو قاچماخدا ، نه قیچ - قول وارودور
قونشونو یاده سالان قونشوسو ، ساغ - سول وارودور
آیرولق توپراغونو باشیمیزه ، کیم اله دی ؟
یاش بله کده او قاچان قیچلریمیز ، کیم بله دی ؟

(83)

خیالو هر یتره گتدی ، اونو بیر دانامادو
اون بئش ایل مکتبه گتدی ، الیفی آنامادو
خوروز آلاندو بولوتدان ، دایانوب ، بانامادو
خیالو گلسه بو یول ، غیضه گلیب ، دانویاجاخ
فورصه ت اولسا ، حواسون جمع ائلیوب ، آنویاجاخ

(84)

او گله ن گونلریمیز ده ، بو گئچه ن گونلره ، تایی !
گونده گویده دایانوب ، یوخ خبری قیشدی یا یایی !
هله ده اینسانا ، دونیا ساتورو غصانو ، پای
هاچاقیچک بو یالان دونیا بیزی آلالداجاق ؟
او قولای جینسی ، یالان سوز دانوشوب ، پای ساتاجاق

(85)

اوره گین دلدی تمددون ، داغوموز آخ دئمه دی
دردی گیزلتدی اوره گده ، دایانوب ، غم یئمه دی
قضادان اینجیدی آما دئمه دی کیم - کیمه دی
هله بوندان بوینا عشق اوزو معنا تاپاجاق
ایستقامت اوله بیلمه ز ، بیزه درس اورگه داجاق

(86)

سودو

آز قالوب سؤدوگونه داغ چاتا ، خاطرجه م اولا
گله مردوم اووونه هر ديله بيراججا دولا
تازادان ريشه وورا ، قويمويا او ريشه سولا
داغولار كتلره دامالارى ديو ارلارى سالار

(87)

روزگار هر نمه وئرسه ، قاييديب تتز آلاجاق
آخورو توپراق ايچينده ، بشه ره يئر سالاجاق
كنديميز اربابونون قلعه لرى ، بوش قالاجاق
دونيانون رسم و روسومين اوخويان آللانماز
چوروموش اينچه طنابدا ، قويمويا ساللانماز

(88)

آيرولق اوتلادو ، الله ! ، كولوموز وئردى يئله
يئل اوژو دوشدو نفه سدن ، نوباتو وئردى سئله
سئل ديغيرلاتدو گتيردى ، تازادان وئردى ائله
آيرولق ! آز بيزى داشلا ، قانا دوغرا چؤره گى !
رحم ائله بسدى ؛ يامان گونده ، غريبلى اوره گى

(89)

گاهدان ، آغشام ، اوره گيم ايسته ر ، او دونيانى گؤره رم
روحي تنده ن چاقادام ، دنيايدا عوقبانى گؤره رم
دايانام حسره تيله ن سؤودوگوم اينسانى گؤره رم
بلکه بيرگون باشارام هر گئده نه چاتموش اولام
توپراق آسدوندا ياتانلار يئرینه ياتموش اولام

(90)

آلاهييم ! آغرو قوتارماز اوره گيمده توکه نه
ساغ اولادردى بوکولموش كوره گيمده توکه نه
كيمدى قويماز بو تيليدقان چؤره گيمده توکه نه
ايننیده ندن خيالوم يولدا قوجاخلار ديزينى
داغ دالويجا گئده ره م قويمارام ايتسى ايزينى

(91)

بیر نفر یوخدور اوره گدن غم و غوصصانی آلا
توتا الده ن ، آپارا قالمالو یئرلرده سالا
باغا بیر دامچو یاغوش یاغسا ، ماحالدور سارالا
گونده مین یول اولوروک ، غوصصاموز هئج کس یئمیری
داخی گوئیده ن یئرہ سس گلیمیری ، بیر سؤز دئمیری

(92)

ایشیمیز هر گئجه - گوندوز ، بیر عؤمور ، تیکراروموش
زیندیگانلوق بوجوروموش ؟ بوجور اولسا باروموش !
وای حقیقت جانونا ! گؤرنه یئری چوخ داروموش !
"آدام" و "حووا" دا تیکراری عمه لدن یورولوب
ایککی بوغدا یئمه ک اوسته ، او بهشتده ن قوولوب

(93)

قوی گئنه دورنا گله ، گؤل اته گینده سريله
یارپوزوم روشد ثلییه چای کیناریندا دريله
کیم قوووب بولبولو باغدان ، او گرہ گ قئیتہ ريله
یا گرہ گ بولبول و شخته ، پایوز اولسا ، باروشا
یادا بولبول گئده ، هر بیر قوشا ، باغدا قاروشا

(94)

بیر نفر یوخ سوروشاق : خوش گونوموز هاردا قالب ؟
چیخمیوب گونده کی گون ، آی بو گئجه داردا قالب
گول بوین تایدا سولوب ، بولبول اوین تایدا قالب
گول اولوب ، بولبول قویما اوله ! فریادینه چات !
داردا قالموش آیوما رحم ائله ! سن دادینه چات !

(95)

عؤمورون بیلمه دی کیمسه آزودو یا چوخودو
تکلیفی سایمادو چوخلار وارودو یا یوخودو
یوخلادو ، یاتدو ، اماندور ! آجودو یا توخودو
خبر آل موشکیل آچاندان ! دئیہ تکلیف نمہ دی
نییه بس سؤز باشارانلار ، بیزه بیر سؤز دئمہ دی ؟

(96)

ای داغوم ! سئل قاباغوندا دورانوم ، کیم اولاجاق ؟
یئل اسه نده اوجالوب یئل قووانوم ، کیم اولاجاق ؟
کارووان گئچسه ایراغدان ، نیشانوم کیم اولاجاق ؟
قورخورام کارووانوم بوردا اییاغ ساخلامویا
آی گیده اؤوده یاتا ، یولدا چیراغ ساخلامویا

(97)

داغ داغولماز ، بیئه قالدی یئرینه داغ سالونا
چوبان ایسته ر گئنه قوردلار گؤزونه آغ سالونا
قازولا چؤلده تیکانلار یئرینه باغ سالونا
"درگزین اوغلو" (35) صاباح هر بیرى ، بیر داغ اولاجاق
دونیا وارکن ، او داغوم سولمویاجاخ ، ساغ اولاجاق

(98)

بیر گول اولسا گئنه بولبول باغا قیته رمه لیدی
سول یولون عاقییتی یوخ ، ساغا قیته رمه لیدی
قاراگون باتسا سحرده ن آغا قیته رمه لیدی
کیم دییه ر بیر گولونه ن دونیا باهار اولمویاجاق
تیفاق اولسا تازادان گئچمیش اوجاقلار یاناجاق

(99)

ای داغوم ! قوی ایاغون گؤز - قاشوما ، اینجیمه ره م
منی قوربان ائله اؤز یولداشوما ، اینجیمه ره م
جانوم آل وئر او گله ن قارداشوما ، اینجیمه ره م
یارالو توپراغومون یاره سینى باغلاگونان
دیل آچوب ، دردییم اوره گده ن دئگینه ن ، آغلاگونان

(100)

سنه لاییق سؤزوم اولسا ، دییه بیلسه م ، دییه ره م
کیشیلیک بؤرکو یاراشسا ، گئییه بیلسه م ، گئییه ره م
اؤز پایوم ، قسمتیم اولسا ، بیئه بیلسه م ، بیئه رم
گوره ن ایسته ر تانویا ، من دئییه بیلمه م نمه یه م
گاه کوچوک بیله م اؤزوم، گاه بئله بیله م نمه یه م

(101)

او گله ن نسله سۆزوم وار ، دئ دئییم یا دئمییم؟
دالو گون غوصصاسون ، الله ! دئ یئییم یا یئمییم؟
بیلیمیره م من نجور او نسلی خبردار ائلییم؟
گله جک نسلین ایشی ، ایندی منی فیکره سالوب
ائله بیر فیکره سالوب کی جانومو داردا آلوب !

(102)

گله جک نسل ، گره ک قویمویا ظالیم یاشویا
اوت وورا دونیایا ، مردوم بیر عؤمور کول داشویا
مرد گره ک ایختیارو ورمییه نامرد ناشویا
قورخورام ایش باشارانلار آلی ایشده ن اوزوله
صف چکه گۆز قاباغوندا قاراگونلوک دوزوله

(103)

گله جک نسل مبادا بیزی بیرگون قینه یه
اوجا دیواری قویوب ، دیرماشا آلچاق چینه یه
گونه دال چؤنده ره قلیین سالا گونه گینه یه
گونه دال چؤنده ره نین حقییدی بیر باش ییخیله
ایباق آستوندا قالا ، ظولمه ت آلینده سیخیله

(104)

ترکه میز ریشه ورووب یئرده ، ماحالدور کی چیخه
داخی توفاندا باشارماز اونو بیر یولدا ییخه
قیچچیمیز باغلودو تاریخده ، تمددونو میخه
گله جک نسل ، گره ک قویمویا او میخ سؤکوله
یا ایباق آسدا ایته ، اوستونه توپراق تۆکوله

(105)

عؤمروموز گئچدی آما هاموسو غوصصایدو داغوم!
غوصصا بو دونیادا عاشیقلره پای پایدو داغوم!
عئشق اگر اولماسا دنیا عؤمورو زایدو داغوم!
گول عؤمور گئچدی ، جوانلوق قوشو پرواز ائله دی
ایسته دیم عاشیق اولام ، دیلده منه ناز ائله دی

(106)

سنه تک داغ دئسه له ، داغ سنه چوخ آزدو داغوم !
سنه لاییق ، قلمیم ، مین دنه آد یازدو داغوم !
بیری دریادی کی دریا تک اؤزو رازدو داغوم !
بیری عاشیق ، بیری معشوقدو ، بیری نازدو داغوم !
بؤیوک اینسانلارا داغ بیر باشا دمسازدو داغوم !

(107)

بیر سؤزوم وار اوره گیمده ، دئبیره م هامو بیله
قویمایون یاخچولوق ایتسین ، آدی بیر گلسی دیله
گره گ اینسان غم و غوصا توزون ، اینساندا سیله
اصیل اینسان ، گزه ر اینسانلارو سخت گونده تاپا
سختلیگی قویماز او اینسانلوقو اینساندا چاپا

(108)

چوخ سزیلاتدی یانوخ قلبیمی دردین ، وطنیم !
قوی یانوم داغ کیمی دردلر اوجاغوندا توکه نیم !
بیر قریش یئر منه وئر کورلویوم اؤلسه م بده نیم
قوی سنین توپراغون اوسته « رَضا » شعری اوخونا
سرگوده شتین یازا آینده یه اؤرنه ک توخونا

آلت یازیلار :

- 1- کوه سه برادران دهستان شاهنجرین ["چانگرین"] .
- 2- رضا : سراینده این منظومه .
- 3- درگزین : [نام] منطقه وسیع [تُرک نشین] که هم اکنون [مشتمل بر] شهرستان رزن و منطقه فامنین است [بخش فامنین در حال حاضر جزو شهرستان همدان می باشد] .
- 4- قاراقان : رشته کوههای خرقان [قاراقان] در شمال غربی استان همدان ، بین زنجان ، همدان و ساوه قرار دارد . دشت رزان کوههای خرقان [قاراقان] هنگام غروب آفتاب ، به سیاهی آغشته به خون می ماند که مردم محلی به آن "قاراقان" می گویند .
- 5- هفت بابالار : هفت عارف منطقه سردرود (دمق) از جمله : بابانظر، باباخنجر، باباگورگور و ... که محل تربیت سالکین و عرفا بوده است.
- 6- سه برادران : کوهی در شاهنجرین

- 7- قوروه: شهر قوروه در جزین از توابع رزن که بازار داد و ستد محلی است .
- 8- سوزن : روستایی از توابع قوروه که قالیچه معروف با شهرت جهانی دارد .
- 9- هاممارا : محلی در شهر قوروه که به اعتقاد مردم به انسان مریض شفا می داده است و مردم عوام بچه های خود را در این محل قل می داده اند به نیت شفا ! .
- 10- خاناسو : سدی برای آبیاری در رستای "شوند" که آثار آن باقی است .
- 11- "دَهله لی حییدر" : جوانمردی شجاع و مشهور در منطقه ، طرفدار حق و عدالت ؛ این شخص ساکن روستای دهلق [دَهله - از توابع شهرستان رزن] بوده است .
- 12- "چانگرین" : نام دیگر روستای "شاهنجرین" .
- 13- "بوقراطو" : کوه معروف "بوقراطو" که گویند بقراط حکیم به دلیل گل و گیاه زیادش به این کوه سفر کرده و از گیاهان دارویی آن استفاده کرده است . این کوه هم اکنون نیز محل رجوع دانشجویان و مردم نقاط دیگر کشورمان می باشد. این کوه در بخش "سردرود" (دمق) [شهرستان رزن] واقع شده است .
- 14- "موللا حوسئین" : "ملاحسینقلی شوندی در جزینی همدانی" عارف نامدار .
- 15- "فانی" : "نصرالله خان اصلانی" ملقب به "فانی" شاعر خوشزبان از حومه شهرستان رزن .
- 16- "عوبئید زاکانی" : شاعر طنز فارسی سرا که گویند از اهالی روستای "زاکان" بوده است .
- 17- "یددی بولاغ" : هفت عدد چشمه واقع در "ملاجرد" (ملاگرد) شهر "قوروه" .
- 18- "اثیرالدین عومانی" : شاعر معروف قرن هفت و هشت هجری ، اهل روستای "عُمان" [از توابع شهرستان رزن] .
- 19- "شیخ موقیم" : "شیخ مقیم" روحانی عارف روستای "فارسجین" که نفسی گرم داشته و مراد مردم بوده است .
- 20- "تیلیم خان" : شاعر و عاشق ترک زبان اهل روستای "مراغه" (مره غئی) "ساوه" که اشعار او به زبان ترکی مشهور است . از او اشعاری به عربی ، فارسی و روسی نیز به جای مانده است . مجموعه اشعار او توسط مرحوم زنده یاد "علی کمالی" گردآوری گردید که شامل عاشقانه ها ، مدایح و ... می باشد که متأسفانه با فوت مرحوم "کمالی" مجموعه آماده تنظیم خان مسکوت ماند . کنگره ای هم با شرکت ادیبان و سخن شناسان در روستای زادگاه اش به سال 1372 هجری شمسی برگزار گردید .
- 21- "حاجی ستار" : "حاج ستار ابراهیمی" فرمانده گردان حضرت علی اصغر (ع) شهرستان رزن جمعی لشکر 32 انصار الحسین در زمان جنگ ؛ این شهید ، اهل روستای "قاییش" بخش "سردرود" شهرستان "رزن" بود .
- 22- "علی چیت ساز" : فرمانده اطلاعات عملیات سپاه همدان .
- 23- "اومیدی" : "اومیدی عابد" ، سرباز فداکار اهل روستای "بابانظر" بخش "سردرود" شهرستان "رزن" که افسران نظامی زمان طاغوت را به رگبار گلوله بسته بود .
- 24- "سردرود" : یکی از "بخش" های شهرستان "رزن" .
- 25- کده : "کند" در زبان ترکی به معنای "روستا" و "ده" است . کده (= کنده) .
- 26- "شوند" : روستایی است سرسبز از توابع بخش "قوروه" در جزین شهرستان "رزن" [زادگاه عارف کبیر الهی و حکیم صمدانی "آیت الله العظمی آخوند ملا حسینقلی شوندی در جزینی"] .
- 27- در سالهای نه چندان دور ، در شهرستانها و مناطق ترک نشین استان همدان از جمله شهرستان رزن ، بهار (باهار) ، کبودرهنگ (کوره نگ) و ... ، بعضی خانواده ها دام (گاو ، گوسفند و ...) محدودی داشتند و شیر دامهاشان ، برای بدست آوردن فرآورده های دامی مثل ماست ، کره ، روغن و ... کفاف نمی کرد ؛ از همین رو هر چند خانواده

با توافق با یکدیگر ، شیر دامپایشان را هر روز به یک خانواده عضو گروه می دادند ؛ مثلاً اگر هفت خانواده با هم قرار می گذاشتند ، هر روز یک خانواده از گروه ، به نوبت ، شیر شش خانواده‌ی دیگر را دریافت می‌کرد و به این نهاد زیبا و سنتی تعاونی ، "واراداشلوق" / varadaşloğ یا "وَرَه‌داسلوق" / vərədaşloğ یا "واره اوئلماق" / "Varə Olmaq" می‌گفتند .

در شهرستان " ساوه " نیز این گونه همیاری مرسوم بوده و به هر یک از اعضاء تعاونی " واراداش " / varadaş گفته می‌شد . (نگاه کنید به کتاب : " فرهنگ مردم کوهپایه‌ی ساوه " نوشته‌ی : عبدالله سالاری ، ناشر : سازمان میراث فرهنگی کشور ، چاپ اول - 1379 ، صفحه 130) .

28- "قارا قیه" : به ترکی ادبی "قارا قایا" [صخره سیاه] ، روستایی است از توابع بخش "قوروه درجزین" شهرستان " رزن " . پس از برداشت محصول کشاورزی ، مردم روستاهای "قارا قیه" ، "سونغور اووا" و "گوروسون" (جاروسجین) به شکرانه محصول خوب ، مراسم قربانی ، با حضور همه مردم برپا می‌کنند و ساکنان روستاهای همجوار به شکرانه نعمت خداوندی ، مهمان خوان گسترده آنان می‌شوند . این مراسم اواخر آذر یا اول آبان با اعلام ریش سفیدان برگزار می‌گردد .

29- کوهنه دئییرمان [آسیاب قدیمی] : آسیاب های قدیمی ولایت "درگزین" ، آبی بوده اند . هر روستایی اگر آسیابی داشت ، هم نیازش برآورده می‌شد و هم مایه فخر بود . هر چند اکنون سالهاست از گردش بسیار قدیمی و خستگی ناپذیر آسیابهای آبی ، نقلی مانده است که فقط به ایهام زندگی در دایره بسته امروزین ، در کلام ، به شاعران یاری می‌رساند .

30- "خسته قاسیم" : شاعر و عاشق تُرک ، شبهای دراز و تار روستائیان ، به نقل شیرین آشیق و نوای چوگور ، کوتاه و به روشنی ، پیوند می‌خورد . "خسته قاسیم" روایتی سوزناک تر از "اصلی - کرم" داشته و بر دل جوانان نگاه به ما دوخته و پیران عمر رسیده بر لب بام ، چون نوای دلنشین بهشتی می‌نشسته است .

31- "قارقو" : نی آهنی . نوای محزون تر از چوگور (که ساز شنیدن گروهی بود) "قارقو" ، روزهای دراز بیابان چوپانان را ، با نوای خود ، به شب وصله می‌زد . غم تنهایی عاشقانه با این ساز ، همساز بوده است .
32- تارو : خُدا

33- اهنم و بهمن : در اعتقاد مردم ، اهنم و بهمن ، دهه دوم اسفند ماه است که زمستان ، آخرین برفها و سرمای سوزناکش را عرضه می‌نماید ، غافل از اینکه عمرش رو به پایان است .

34- قلیچ داغ : یکی از سه برادران که در اصل به شکل شمشیر در فرهنگ مردم بومی اطراف کوه معروف شده است .

35- درگزین اوغلو : اشاره به "درگزین" قدیم که شامل چهار بخش فعلی شهرستان "رزن" شامل : "بخش مرکزی" ، "قوروه" ، "سردرود" و "فامنین [پامبولی]" بوده است که فرزندان غیور و سخت کوشی را در دامن خود پرورانده است .